

Redaktørens forord

I transitt – mellom til og fra. Om musikk og deltagelse i barnevern er tittelen på den niende antologien i Skriftserie fra Senter for musikk og helse. Det å være i overganger – i transitt, mellom til og fra, enten det er geografisk, psykologisk eller emosjonelt, er en metafor for det mange av barnevernets barn og unge opplever. Noen overganger er lettere enn andre, men i barnevernet må barn og unge, fagpersoner og pårørende håndtere alle former for overganger. Ordet transitt i tittelen er også hentet fra en sang skrevet av en av ungdommene i Kom Nærmere-prosjektet i Bergen. I sangteksten, som for øvrig er trykt bakerst i boken, gis det uttrykk for at det å aldri vite sikkert hva som skal skje eller hvor en skal, er frustrerende. Derfor – som det heter i sangen – beholdes alltid "jakken på".

Utgivelsen *I transitt – mellom til og fra. Om musikk og deltagelse i barnevern* er et samarbeidsprosjekt mellom Norges musikkhøgskole ved Senter for musikk og helse, Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA), Universitetet i Bergen ved Griegakademiets senter for musikkterapiforskning (GAMUT) og Aleris Ungplan & BOI. Den startet med konferansen *Musikk, deltagelse, barnevern* 4. desember 2014 på HiOA. Bakgrunnen for konferansen var en økende interesse innenfor barnevernsfeltet for tilnærminger som kan brukes til å fremme barn og unges deltagelse samt et engasjement i musikkterapiutdanningene både i Bergen og Oslo og barnevernspedagogutdanninga ved HiOA om å gjøre en innsats for dette feltet.

Konferansen hadde mange spennende faglige innslag om sammenhenger mellom musikk, deltagelse og barnevern. Barn og unge fra barnevernsprosjekter og studenter fra barnevernspedagogutdanningen gjorde temaet for konferansen mer levende og nærværende gjennom sine musikalske og kunstneriske bidrag. Flere av bidragsyterne på konferansen ble invitert til å skrive en tekst til denne antologien.

Barnevernet er et sammensatt tverrfaglig og tverretatlig felt. Barnevernets arbeid retter seg mot en rekke målgrupper som inkluderer familie, fosterhjem, institusjon, ettervern, psykisk helse, rus, funksjonshemmede, enslige mindreårige og atferdsproblemer. I denne antologien er de fleste av disse målgruppene dekket, men vi skulle gjerne ha inkludert en tekst med tema barnevern og mennesker med funksjons- eller utviklingshemming. Vi må ikke glemme denne målgruppen når vi i fortsettelsen skal utvikle musikkterapi i barnevernet. Likevel vil vi nevne at Skriftserie fra Senter for musikk og helse har dekket dette området gjennom tidligere publikasjoner, i sin tredje antologi, *Musikk, helse, multifunksjonshemming* (Stensæth, Frisk & Eggen, 2010) og i

sin femte antologi, *Barn, musikk, helse* (Trondalen & Stensæth, 2012), og vi henviser derfor interesserte lesere til disse.¹

Flere instanser arbeider for tiden med å fremme musikkterapi i barnevernet, og noen av disse er verdt å nevne i denne sammenheng. Det ene er det nylig etablerte Nasjonalt kompetansenettverk for musikkterapi i barnevernet. Dette nettverket begrunnes med en mangel på anvendelse av musikkterapi i barnevernets praksis, noe som først og fremst er et problem fordi det gir ulikhet i tilbud til dem som trenger dette. Andre instanser som står i nær forbindelse med dette nettverket, er Griegakademiets senter for musikkterapiforskning (GAMUT) sammen med kunnskapsklyngen POLYFON, Barnevernsutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus og Senter for musikk og helse ved Norges musikkhøgskole (NMH), som også samarbeider med musikkterapi-studiene på NMH for å utvikle og gjennomføre pilotprosjekter i barnevernet. Den samlede målsetningen til alle instansene er å arbeide for utbredelse og større bruk av musikk og musikkterapi i barnevernet, da via implementering av kunnskap og utvikling av gode arenaer for praksisutvikling og nye forskningsprosjekter.

I mange sammenhenger omtales barnevernet og dets institusjoner med negative ordelag. Vi trenger ikke lete lenge i media for å finne historier preget av problemer, uro og avmakt. I denne antologien har vi samlet tekster som utfordrer det problemorienterte fokuset med et ressursorientert fokus. Vi spør blant annet: Kan musikk og musikkaktiviteter være en ressurs for barn og unge i barnevernet? Kan deres deltagelse gjennom musikk gi dem verdifulle livserfaringer? Kan deltagelse gjennom musikk bygge tillit og identitet? I tilfelle, hvordan? Vi spør også: Hvordan kan studenter som skal ut i barnevernsyrker bruke og forstå verdien av kreativ musikkbruk? Hva slags rolle spiller vi som nære og signifikante Andre når vi står overfor sårbare barn og unge? Felles for alle tekstene er et fokus på musikk som et medium for mestring og sunn samfunnsdeltakelse, ja, til og med som en øvelse i demokrati og medborgerskap.

Å se på barnevernet som en mestringsarena innebærer å betrakte hvilke muligheter barnet og den unge i samarbeid med voksne kan oppleve å ta del i. Det innebærer også å tilrettelegge for og forstå verdien av tiltak og aktiviteter der barnet/den unge sammen med pårørende, familie og venner kan få styrket sine oppvekstmiljøer i nær tilknytning til lokalmiljø og fritid. Tekstene i denne antologien utforsker det vi kaller for *musikkdeltagelse* og hvordan denne gir handlingsrom for utvikling og opplevelser av anerkjennelse, tilhørighet og livslang læring. De ulike perspektivene i tekstene tar

---

¹ Alle tekstene i Skriftserie fra Senter for musikk og helse kan kjøpes her: http://nmh.no/forskning/senter_for_musikk_og_helse/skriftserien_fra_senter_for_musikk_og_helse
De kan også lastes ned elektronisk. Antologien *Musikk, helse, multifunksjonshemming* kan lastes ned her: http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/172680/Musikk_helse_multifunksjonshemming.pdf?sequence=1&isAllowed=y
Antologien *Barn, musikk, helse* kan lastes ned her: http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/172686/Barn_musikk_helse_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y

for seg de muligheter, men også begrensningene, som musikkdeltagelsen gir. De utforsker også hvordan musikkdeltagelsen kan frembringe og mobilisere menneskelige ressurser som ikke bare handler om musikk.

Deltagelse er dermed et sentralt ord i vår tid så vel som i boken. Deltagelse er et vidt begrep som favner om alt fra anerkjennelse via blick fra de nærmeste til systematisk inkludering i det store fellesskapet. Som vi kan lese bærer deltagelse også med seg mange dilemmaer og paradokser som kan relateres til individ, samfunn og til politiske temaer. Med denne boken spør vi om det bare er positivt å tilrettelegge for musikkprosjekter i barnevernets praksis, eller finnes det dilemmaer som det trengs løsninger på? Hva vil det si å arbeide deltakelsesorientert og hvilke implikasjoner har dette for barn, voksne, fagpersoner, studenter, lærere og pårørende? Hvordan skal vi oppdage og håndtere maktforskjeller og uheldige rollefordelinger? Hvem har definisjonsmakt og hvordan høres faktisk de unges stemmer gjennom musikken?

Som leseren vil oppdage, så antyder tekstene i denne antologien noe om hvordan musikk kan hjelpe oss å få kontakt med barn og unge og om hvordan de kan bruke musikken til å uttrykke seg, formidle viktige meninger og ikke minst øke kvaliteten på eget fosterhjem- eller institusjonsopphold. Sett fra et rettighetsperspektiv, kan vi si at musikken i de sammenhengene boken tar for seg fungerer som en strukturerende ressurs når det gjelder de deltagelsesprosesser vi etter barnekonvensjonen er forpliktet til å følge opp. Med andre ord, på forskjellige måter kan musikk fungere som ressurs til å styrke barnevernet som mestringsarena!

For å slippe de unge til, har vi som redaktører oppfordret forfatterne bak bokens tekster til å ha med empirisk materiale og i størst mulig grad knytte an til case og virkelige mennesker og deres historier. Mens de fire første kapitlene er teoridrevne er de følgende ni kapitlene derfor praksisorienterte. De første av disse kapitlene starter med de minste barna mens de siste handler om de eldste barna og unge voksne/ ungdommene. Som en overgang mellom disse to kommer et kapittel om profesjonsutdanningen, dvs. om kreativt musikkfag og dets betydning for studenter på vei ut i barnevernsarbeid.

Hva var vel mer naturlig enn å spørre Trond-Viggo Torgersen om å skrive forordet i en bok om barn, musikk og deltagelse? Trond-Viggo oppleves av mange som barnas stemme, ikke bare fordi han var barneombud fra 1989–95, eller fordi han som lege og NRK-ansatt lagde de revolusjonære programmene om Kroppen eller som programleder for det populære ungdomsprogrammet Halvsju, men også fordi han er medansvarlig og assosiert med kjente sanger som "Tenke sjæl", "Hjalmar", "Slapp reggae", "Stilig" og "Puss, puss, så får du en suss". Som erfarne musikkterapeuter vet vi redaktører hvor viktig det er å ha rik metodikk og kvalitativt gode sanger i vårt arbeid med barn og unge, og vi har erfart hvordan mange barn og unge tar til seg akkurat disse sangene.

På sin helt unike måte oppleves Torgersens sanger (og fremføringer) av mange barn og unge som om de er "deres"; at sangene beskriver noe i og ved dem selv, slik de er og har det, føler, strever og famler. I forordet sitt, *Små barn er også store mennesker*, ser vi igjen hvordan Torgersens stemme nesten smelter om til å bli barnas stemmer: Takk for ditt bidrag her også, Trond-Viggo.

Boka fortsetter med første kapittel der Karette Stensæth og Dag Jenssen diskuterer begrepet deltagelse. Ved å løfte fram noen filosofiske sider ved deltagelsen i et hverdagslig, samfunnsmessig, etisk og politisk perspektiv, ser de deltagelse gjennom musikk i en større sammenheng. De fremhever dialogen: *Musikkdeltagelsen blir dialogisk når det oppstår en gjensidig aksept og vilje til å komme i spill, mellom de som uttrykker seg musikalsk*, hevder de.

I andre kapittel skriver NOVA-forsker Elisabeth Backe-Hansen om barn og unges medvirkning i barnevernet. Hun diskuterer medvirkning i lys av relevante lover, rettigheter og teorier og konkluderer med at musikk kan være et viktig bidrag til medvirkning, men at det trengs satsing på gruppetiltak og ikke bare individuelle tiltak for å få dette til. Flere systematiske studier av hva som er virksomt trengs også, sier hun.

I tredje kapittel diskuterer Jan Storø barnevernsgdommenes ønske om å leve normale voksenliv og spør: Er det mulig å arbeide inklusjonsfremmende via segregerte tiltak, og kan musikkprosjekter fungere som en alternativ inklusjonsarena i ungdommenes overgang til voksenlivet? Symbolsk spør han om hvem som skal ta seg av vesle Kamomilla når tante Sofie røves av de tre røverne? Storø knytter temaet til behov for gode ettervernstiltak og ser musikk som en mulig møteplass for det.

I fjerde kapittel skriver Viggo Krüger om hvordan musikk i ungdomsskolen kan brukes til å styrke barn og unges livslange læring. Betydningen av å satse på et livslangt læringsperspektiv finner vi innenfor barnevernsforskningen, og en av de største utfordringene barnevernets brukere står overfor er risikoen for å stå utenfor tilbud om skole og utdanning. Krüger belyser problematikken både teoretisk og gjennom en casefortelling om "Tonje".

I femte kapittel diskuterer Svein Fuglestad relevansen for valgfaget Kreativt musikkverksted i barnevernspedagogutdanningen ved Høgskolen i Oslo og Akershus. I intervju med studenter og med relevante teoretiske perspektiver argumenterer Fuglestad for faget fordi det gir framtidige barnevernspedagoger nødvendig *mot* til å utforske sin profesjonelle kompetanse og egne grenser. Dette kan blant annet gjøre dem mer fleksible og bevisste på betydningen av egen improvisasjonsevne, humor og respekt i møte med sårbare unge, sier han.

I sjette kapittel skriver Gro Trondalen om musikkterapi som anerkjennelse. Hun tar utgangspunkt i et musikkterapiprosjekt ved et mødre hjem innenfor rammen av barnevernet. Trondalen ser dette prosjektet i lys av anerkjennelsesfilosofi av Axel

Honneth og nyere intersubjektiv utviklingsteori. Hun sier: *Når vi våger å se inn i den Andres Ansikt, som en ukrenkelig menneskelig skapning, kan også musikkterapi bidra til anerkjennelse, oppreisning og en fornyet utviklingslinje for hvert enkelt menneske.*

I åttende kapittel tar Anna Helle-Valle utgangspunkt i barnebefolkningen som lever *utsatt*, dvs. de som lever med belastende erfaringer som vold og omsorgssvikt i nære relasjoner, og som strever med å delta i fellesskapet på grunn av dårlige sosiale, økonomiske, relasjonelle og politiske betingelser. Vi møter 'Live' som av forståelige grunner er urolig men som gis en anledning til utvidet omsorg gjennom musikken og en samfunnsmusikkterapeutisk tilnærming.

I niende kapittel skriver Ane Bergset Mandal og Liv-Jorun Bergset om erfaringer fra musikkterapi som en integrert del av et oppfølgingstilbud for barn og unge i fosterhjem. Teksten følger 'Ida', en ungdom som har hatt musikkterapi som tilbud i fosterhjem, og forfatterne drøfter Idas eksempel i lys av økologisk systemteoretisk perspektiv.

I tiende kapittel skriver Merete Hoel Roaldsnes om musikkgruppearbeid for enslige mindreårige flyktninger. Hun tar utgangspunkt i et område av sitt pågående og høyst aktuelle ph.d.-prosjekt i musikkterapi. Gjennom kunnskap fra positiv psykologi drøfter hun de unges fortellinger der hun ser at de bruker musikk som avledning fra traumer og kilde til positive emosjoner.

I ellefte kapittel tar Lars Tuastad for seg reaksjoner og refleksjoner konfirmant-ungdommer har gjort seg i etterkant av et rusforebyggende konsertforedrag med rockebandet Gatens Evangelium. Denne teksten tar også for seg et forskningsprosjekt i musikkterapi, og temaet her er rus og forebygging via en unik tilnæringsform.

I tolvte kapittel spør Daniel Løset Kristiansen: *Hva kan sangdeling bety i musikkterapeutisk arbeid med rusmiddelavhengighet?* Gjennom et narrativ skildrer han hvordan metoden sangdeling blant pasientene ved en behandlingsinstitusjon skjer. Kristiansen forteller at sangdeling kan bidra til å bevisstgjøre pasientene om rusrelaterte musikkpreferanser og samtidig tilby et givende identitetsarbeid som fremmer friske sider og forebygger tilbakefall.

I trettende og siste kapittel spør Astrid Strandbu, Viggo Krüger og Morten Lorentzen: Hvordan kan et musikkteater for ungdom under barnevernets omsorg øke kvaliteten på deltakelsesprosesser? Drøftingen ses i lys av barnekonvensjonen. Ved at musikkterapeutene og tekstforfatteren støtter de unge i prosessen med å bearbeide og formidle historien om seg selv til et publikum, blir musikkteateret som et identitetsverksted hvor ungdom får støtte fra jevnaldrende, sier de. Erfaringene de får kan også fungere kvalifiserende for videre deltagelse i fritid, skole og utdanning. Sangene "Transitt" og "Sliten", som stammer fra dette musikkteaterarbeidet, og som er trykt i denne boken

med tillatelse fra tekstforfatter Morten Lorentzen, kan strømmes fra Spotify eller kjøpes på iTunes. Søkeord er Kom nærmere og sangtittel.²

Dermed er vi også ved en overgang – der vi overlater til dere lesere å gjøre deres egne erfaringer med tekstene i *I transitt – mellom til og fra. Om musikk og deltagelse i barnevern*. Vi redaktører er glade og stolte over denne boken, mest for at den nå foreligger som et konkret produkt, men også over samarbeidet som ligger bak den og for alle muligheter den peker på i fremtiden – for mange sårbare barn og unge voksne og alle dem som er i kontakt med disse. Om den unge i sangen Transitt resignert synger at hun vil beholde jakken på, så håper vi at boken kan bli en oppmuntring til oss andre til å kaste jakken! Vår innsats trengs!

Helt til slutt vil vi takke. Vi takker Norges musikkhøgskole som gir ut antologien, den niende i rekken siden 2008 i Skriftserien for Senter for musikk og helse. Vi takker også HiOA for støtten til konferansen som gav avspark for boken og Aleris Ungplan & BOI for trykkestøtten til den foreliggende boken. En spesiell takk til deg Morten Lorentzen for at du ga oss lov til å låne dine ord, blant annet til bokens tittel fra sangen Transitt. En stor takk rettes til alle dere forfattere for deres bidrag og for gode og spennende dialoger rundt utviklingen av tekstene. Hjertelig takk også til alle dere som har vært fagfeller i denne prosessen (i alfabetisk rekkefølge); Dag Nordanger, Even Ruud, Gro Anita Kamsvåg, Hege B. Beckman, Jan Frich, Jan-Kåre Breivik, Jan Sverre Knudsen, Lars Ole Bonde, Per Arne Olsen, Randi Rolvsjord, Tone S. Kvamme, Torill Vist, og Øivin Christiansen. Fagfelleprosessene har vært lærerike og givende for mange av oss.

Våre varmeste tanker går likevel til slutt til alle dere barn og unge i barnevernet som direkte og indirekte omtales i tekstene til denne boken: Måtte dere i fremtiden få mye glede og nytte av musikk i gode fellesskap med andre dere kan stole på og dele deres drømmer med!

God lesning!

Oslo og Bergen, 2. april 2016

Karette Stensæth, Viggo Krüger og Svein Fuglestad

---

² Musikkteaterprosjektet omtales også i boken *Ungdom, musikk, deltagelse – musikk i forebyggende arbeid* av Viggo Krüger og Astrid Strandbu fra 2015.

Referanser

Krüger, V. og Strandbu, A. (2015). *Musikk, ungdom, deltakelse – musikk i forebyggende arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Stensæth, K., Frisk, R.S. og Eggen, A.T. (2010). *Musikk, helse, multifunksjonshemming*. Oslo: NMH-publikasjoner 2010:2, Skriftserie fra Senter for musikk og helse, vol. 3.

Trondalen, G. og Stensæth, K. (2012). *Barn, musikk, helse*. Oslo: NMH-publikasjoner 2012:3, Skriftserie fra Senter for musikk og helse, vol. 5.